

Aspekty zła w świecie człowieka – zło w wymiarze antropologicznym

SPIIS TREŚCI

Wstęp 3

I. Rozdział pierwszy

1. Zło jako element natury ludzkiej w wybranych dziełach literackich 6

2. Religijny wymiar zła 18

3. „Symbolika zła” w ujęciu Paula Ricoeura 21

II. Rozdział drugi

1. Fascynacja złem jako przejaw zła w antroposferze 30

2. Markiza de Sade’a fascynacja złem 36

3. Szatan jako obiekt fascynacji 41

4. Banalność zła 50

Zakończenie 61

Bibliografia 63

WSTĘP

Przegląd ludzkich rozmyślań na temat zła jest jednocześnie przeglądem całych dziejów filozofii, religii i literatury – od Platona, przez Dostojewskiego i Ricoeura do Jana Pawła II. Natomiast przegląd faktycznych działań zła w życiu ludzkim oznacza zarazem przegląd całej historii ludzkości – od czasów

epoki kamienia łupanego po dziś dzień.

Od zarania dziejów człowiekowi towarzyszy religia, kształtująca jego rozumienie dobra i zła, wyznaczająca normy, którymi człowiek powinien się w życiu kierować. W tradycji europejskiej na czoło wysuwa się nauka chrześcijańska z jej przekazami zawartymi w Biblii – jest to także stały punkt odniesienia w refleksji nad genezą oraz naturą zła. To właśnie dzięki Biblii dowiadujemy się, że człowiek jest tym, który pierwszy wprowadził zło w świat poprzez wypowiedzenie posłuszeństwa Bogu. Zatem już od początków istnienia człowieka w jego naturę wpisana jest skłonność do buntu, do sprzeciwiania się nawet wtedy, gdy konsekwencje tegoż zachowania obracają się przeciwko niemu samemu. A konsekwencje są straszne – upadek pierwszych ludzi spowodował, iż od tego momentu zło weszło w świat i po kres jego istnienia będzie obecne w życiu ludzkim. Niestety, człowiek nie zawsze na to zło „zasługuje” swoim własnym postępowaniem, czasem dotyka ono najbardziej uczciwych i niewinnych, o czym mówi biblijna historia Hioba.

Zło jest pojęciem wieloznacznym – można odnieść je nie tylko do świata ludzi, ale także roślin i zwierząt. Zło mające miejsce w świecie zwierzęcym lub roślinnym dokonuje się poza świadomością człowieka, można tu zatem mówić o złu obiektywnym², zaliczają się tu także naturalne katastrofy, jak powodzie, czy trzęsienia ziemi. W ścisłym znaczeniu owe wydarzenia naturalne nie podlegają ocenom etycznym, nie są czynami moralnymi lub amoralnymi; nie są czynami w ogóle, lecz jedynie zdarzeniami – faktami świata pozaludzkiego. Moralność przyporządkowana jest wyłącznie antroposferze i stąd można mówić o złu moralnym, którego autorem jest właśnie człowiek. Paul Ricoeur utożsamia zło moralne ze złem zadaniem, odróżnia je natomiast od zła cierpianego, czyli fizycznego. Filozof przekonany o niemożliwości wyrażenia doświadczenia zła w języku racjonalnej analizy, odwołuje się do języka symbolicznego oraz do tekstów mitycznych, aby rozjaśnić nieco

zagadkę zła.

Problem zła nie zamyka się w sferze rozważań filozofów, nurtuje on bowiem także poetów i pisarzy, czego dowodzi między innymi twórczość Fiodora Dostojewskiego i Para Lagerkvista. Mamy tu do czynienia z przekonaniem, iż zło jest wpisane w naturę ludzką i przez to staje się przyczyną wielu nieszczęść i tragedii, które bardzo często dotyczą innych. Zło może opanować człowieka do tego stopnia, że celem życia staje się realizacja aktów zła i wtedy mówimy o fascynacji złem. Zjawisko to oznacza bezkrytyczne podporządkowanie się złu, jednak fascynacja ta może być bierna, gdy łączy się z postawą dystansu (np. w sztuce). Gorzej, gdy fascynacja złem jest aktywna i łączy się z czynieniem zła, jak ma to miejsce w przypadku satanizmu czy sadyzmu, które stają się wówczas sposobem na życie.

Świadomość zła wzrastała lub malała w różnych okresach dziejów ludzkości. Jednakże okres drugiej wojny światowej wyjaskrawił społeczną świadomość zła. Okazją do głębszego przeżywania zła była śmierć wielu ludzi na frontach, w obozach koncentracyjnych, powszechne gwałcenie podstawowych praw ludzkich. Te właśnie przejawy zła, tak bardzo realne, gdyż historycznie nam bliskie, sprowokowały Hannah Arendt do postawienia tezy o banalności zła, czyli o złu będącym dziełem bezmyślności i wypaczenia u ludzi pojęcia moralności.

Problem zła jest wieloznaczny i wieloaspektowy – może więc być rozpatrywany tak w odniesieniu do świata człowieka, jak i w odniesieniu do świata w ogóle. Poniższa praca poświęcona jest wybranym aspektom zła, a w szczególności poświęcona jest złu, które przejawia się w antroposferze.

Tematem rozdziału pierwszego jest więc zło, będące elementem natury ludzkiej w literackim ujęciu Fiodora Dostojewskiego i Para Lagerkvista. Zło jawi się tu jako zbrodnia, nienawiść, nieszczęście i tragedia człowieka. W podobny sposób zło przedstawione jest w księgach Starego Testamentu – historia upadku człowieka oraz historia Hioba stają się metaforą losu

ludzkiego poprzez ukazanie, iż człowiek sam sprowadza zło, którego może być ofiarą. Druga część rozdziału dotyczy filozoficznego ujęcia problemu zła, zawartego w „Symbolice zła” Paula Ricoeura.

Rozdział drugi podejmuje kwestię fascynacji złem i wpływu, jaki owa fascynacja wywiera na życie ludzkie. Za przykład posłużą tu biografia i poglądy Markiza de Sade’a oraz satanizm będący buntem wobec powszechnie przyjętych norm społecznych. Pozostała część pracy dotyczy koncepcji zła banalnego, stworzonej przez Hannah Arendt, która pokazuje, iż okrucieństwo, bestialstwo stały się codziennością w okresie II wojny światowej, zaś zło w swej masowości zostało zbanalizowane.

Warto się zatem zastanowić dlaczego człowiek realizuje zło, choć sam nie chce go doświadczać; dlaczego biernie przygląda się złu, choć mógłby mu zapobiec; a wreszcie – jak zło pojawia się wbrew ludzkiej intencji i w jakim stopniu to niezamierzone zło czyni człowieka odpowiedzialnym.

Liczba stron	63
Nazwa Szkoły Wyższej	Uniwersytet Śląski Katowice
Rodzaj pracy	magisterska
Rok oddania	2003

Jeżeli potrzebujesz konsultacji przy pisaniu pracy licencjackiej lub magisterskiej, to polecamy serwis [pisanie prac](#) - pomoc w pisaniu prac w granicach dozwolonych prawem